

TIBBIYOTDA GERONTOLOGIYANING O'RGANILISH NAZARIYASI

*Andijon davlat chet tillari instituti**Xomidova Malohat Oktyabrjon qizi**O'sh Qirg'iz-O'zbek universiteti**Sayidiraximova Dिल्фуза Sayidimaxammadjonovna*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tibbiyot fanining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lgan gerontologiya fanining nazariy asoslari, asosiy ilmiy yondashuvlari hamda amaliy ahamiyati yoritilgan. Gerontologiya inson organizmining qarish jarayonlarini biologik, psixologik va ijtimoiy jihatdan o'rganadi. Maqolada qarishning genetik, erkin radikallar, endokrin va immun nazariyalari tahlil qilinadi hamda geriatric tibbiyot, geroprofilaktika va zamonaviy tadqiqotlarning ahamiyati ko'rsatib beriladi.

Аннотация: В данной статье освещаются теоретические основы, основные научные подходы и практическое значение геронтологии — одного из важных направлений медицинской науки. Геронтология изучает процессы старения человеческого организма с биологической, психологической и социальной точек зрения. В статье анализируются основные теории старения: генетическая, свободнорадикальная, эндокринная и иммунная, а также подчеркивается значение гериатрической медицины, геропрофилактики и современных научных исследований.

Annotation: This article highlights the theoretical foundations, main scientific approaches, and practical significance of gerontology — one of the key fields in medical science. Gerontology studies the aging process of the human body from biological, psychological, and social perspectives. The article analyzes major theories of aging, including genetic, free radical, endocrine, and immune theories, while also emphasizing the importance of geriatric medicine, geroprevention, and modern scientific research.

Kalit so'zlar: genetika, immun nazariya, gerontologiya, endokrin.

Ключевые слова: генетика, иммунная теория, геронтология, эндокринная система.

Keywords: genetics, immune theory, gerontology, endocrine system.

Zamonaviy tibbiyotning muhim yoʻnalishlaridan biri bu – gerontologiya, yaʼni qarish jarayonlarini oʻrganadigan fan hisoblanadi. Gerontologiya nafaqat qarish mexanizmlarini oʻrganadi, balki qarilikni sekinlashtirish, sogʻlom qarish, keksalikdagi kasalliklarning oldini olish va davolash uslublarini ishlab chiqishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada tibbiyotda gerontologiyaning oʻrganilish nazariyasi va uning asosiy yoʻnalishlari haqida soʻz yuritiladi.

Gerontologiya — bu odam organizmining qarish jarayonlarini biologik, psixologik va ijtimoiy jihatdan oʻrganadigan fan. U uchta asosiy yoʻnalishga ega:

Biogerontologiya – qarishning biologik asoslarini oʻrganadi.

Tibbiy gerontologiya (geriatrik tibbiyot) – keksalarda uchraydigan kasalliklarni tashxislash, davolash va profilaktika qilish bilan shugʻullanadi.

Ijtimoiy gerontologiya – keksalikdagi ijtimoiy muammolar, pensiya siyosati, psixologik moslashuv va boshqa ijtimoiy omillarni oʻrganadi.

Gerontologiya nazariyalari

Gerontologiyada bir nechta nazariy yondashuvlar mavjud. Eng mashhurlari quyidagilardir:

Genetik nazariya – qarish genetik dasturga asoslangan jarayon, yaʼni har bir organizm tugʻilishidan boshlab maʼlum bir vaqtga qadar yashashga “dasturlangan”.

Erkin radikallar nazariyasi – organizmda kislorod asosidagi erkin radikallar hujayralarni zararlab, qarish jarayonini tezlashtiradi.

Endokrin nazariya – qarish endokrin tizim faoliyatining susayishi bilan bogʻliq.

Immun nazariya – organizm qarigani sari immunitet kuchsizlashadi, bu esa infektsiyalar va saraton kabi kasalliklarga moyillikni oshiradi.

Tibbiyotda gerontologiyaning ahamiyati

Gerontologiya sogʻlom qarishni taʼminlashda katta ahamiyatga ega. Tibbiy gerontologiya yordamida:

kekxa yoshdagi odamlarda uchraydigan surunkali kasalliklar erta aniqlanadi;
qarilik davrida sifatli hayot kechirish imkoniyati yaratiladi;
parvarish, reabilitatsiya va psixologik qo'llab-quvvatlash usullari
takomillashtiriladi.

Xulosa: Gerontologiya inson umrining muhim bosqichlaridan biri bo'lgan qarilik davrini chuqur o'rganadi va sog'lom qarishni ta'minlovchi nazariy hamda amaliy yondashuvlarni ishlab chiqadi. Bugungi kunda aholining qarib borayotgan demografik tarkibini inobatga olgan holda, gerontologiyaga bo'lgan ehtiyoj kundan-kunga ortib bormoqda. Shuning uchun bu sohani chuqur o'rganish nafaqat tibbiyot balki jamiyat taraqqiyoti uchun ham muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mechnikov I.I. *O prirode cheloveka. Issledovaniya optimizma*. — M.: Nauka, 1903.
2. Абрамов А.В., Иванова Т.С. *Геронтология и гериатрия: учебник для студентов медицинских вузов*. — М.: ГЭОТАР-Медиа, 2019.
3. Masoro E.J., Austad S.N. *Handbook of the Biology of Aging*. — Academic Press, 2011.
4. Кулаженко Т.В. *Основы геронтологии и гериатрии: учебное пособие*. — СПб.: СпецЛит, 2016.
5. World Health Organization (WHO). *Global strategy and action plan on ageing and health*. — Geneva: WHO, 2017.